

VODNÉ DIELO GABČÍKOVO - DISKONTINUITA KULTÚRY A SPÔSOBU ŽIVOTA PRÍLEHLÝCH OBCÍ ?

Magdaléna Paríková, Katedra etnológie Filozofická fakulta UK, Gondova 2,
818 01 Bratislava

Abstrakt: *Paríková, M., 1997: Vodné dielo Gabčíkovo - diskontinuita kultúry a spôsobu života prílehlých obcí ? . Acta Environmentalica Universitatis Comenianae (Bratislava), Vol. 9.*

Zameraním štúdie je hodnotenie interdisciplinárnych prístupov pri analýze dopadov výstavby vodného diela Gabčíkovo na prírodu a obyvateľstvo tunajšieho mikroregiónu. Vyzdvihuje sa pritom prínos práve interdisciplinárneho prístupu, ktorého výsledky oslovujú nie len úzky okruh odborníkov, ale aj širšiu verejnosť. Vyzdvihuje sa v tejto súvislosti zistenie, že nie všetky zmeny v kultúre a spôsoboch života obyvateľov tunajších obcí je možné vzťahovať k samotnej výstavbe vodného diela. Ich podmienenosť má omnoho širší základ.

Kľúčové slová: *etnologické terénne projekty, socioprofesijné zmeny, kontinuita a diskontinuita v kultúre a v spôsoboch života*

Stavba vodného diela Gabčíkovo dlhšie obdobie neupútavala sústredenejšiu pozornosť širšej verejnosti a ani príliš často sa neocitla ako téma reportov redaktorov masmédií. V súčasnosti je možné konštatovať, že opačný prístup v minulosti by bol azda eliminoval nielen množstvo nejasností a často i "neistôt" v povedomí širšej verejnosti, ale najmä u obyvateľov žijúcich v bezprostrednej blízkosti stavby. Svedčia o tom konkrétne poznatky bádateľov, získané v období započatia stavby VDG, kedy väčšina respondentov obcí, ktorých sa priamo dotýkala /Horný Bar, Bodíky/, nevedela k poskytnutým informáciám nielen zaujať jednoznačné stanovisko, ale ani konkrétne formulovať svoj názor. Podľa vyjadrenia respondentov to bolo spôsobené nedostatočným vysvetlením zámeru vodného diela, ako aj spôsobom interpretácie (Schrageová, Rošková 1994). V neposlednom rade - ako nás o tom presvedčila skúsenosť posledných rokov - by sa bolo zmiernilo i "napätie", ktoré sa prenieslo do úrovne politickej. Domnievame sa, že opomínaná verejná diskusia a pravidelnejšie informovanie o priebehu, prípadne problémoch sprevádzajúcich jednotlivé etapy prác na vodnom diele spôsobilo zbytočné spolitizovanie stavby a stratu času a priestoru, včas sa niektorými problémami zaoberať. Z dnešného pohľadu možno povedať, že okrem odborníkov dohliadajúcich na priebeh stavby, príliš nezamestnávala ani mysle politikov "prednovembrovej" éry. Ak aj áno, tak spoň nie pred očami verejnosti a ani tých, ktorých sa stavba bytostne dotýkala - obyvateľov "gabčíkovského" regiónu. Títo priebeh prác na vodnom diele vnímali a pociťovali bezprostredne v každodennom živote, prinášajúcim množstvo nových skutočností odrážajúcich sa vo viacerých sférach života. Prejavovalo sa to nielen v sledovaní zmien odohrávajúcich sa v centre a na okolí vlastnej stavby, ale predovšetkým sa to premietalo do praktického života, ako aj do psychosociálnej sféry jedinca a spoločnosti, ktorým sa z hľadiska etnológie hodláme tiež v našom príspevku zaoberať.

Zmena politickej klímy v roku 1989, ale najmä skutočnosť, že sa s neobyčajnou vervou prikrlo k ukončeniu poslednej etapy tejto v našich podmienkach gigantickej stavby, "zviditeľnila" či odhalila komplex problémov, o ktorých širšia verejnosť netušila. Treba priznať, že okrem na stavbe priamo zainteresovaných odborníkov, dohliadajúcich predovšetkým na technickú stránku projektu, sa vopred neuskutočnili ani "modelové", či "sondažné" výskumy /snád' s výnimkou prírodovedných odborníkov/, na základe výsledkov ktorých by sa bolo možné sústredenejšie venovať na prípadné usmernenie, alebo ovplyvnenie novovytvárajúcej sa sociálnej, demografickej a spoločenskej situácie, ktorá očakávala nielen obyvateľov tejto oblasti, ale aj jej okolia. V neposlednej miere by takéto bádania prispeli aj k odlišnému vnímaniu tejto stavby zo strany širšej verejnosti, ktorá si vytvárala názor len na základe sporých a často i selektovaných informácií. Žiaľ vecnému riešeniu nahromadených problémov uberalo aj spolitizovanie celej stavby, ktorá sa stala riešením "kauzy gabčíkovo", a to podľa nášho názoru najmä vzhľadom na jej blízkosť a spätosť so štátnym územím Maďarska. Prispela k tomu i etnická štruktúra tohto územia, kde žije obyvateľstvo hlásiace sa prevažne k maďarskej národnosti (Ritomský 1994). Interpretácie z takého zorného uhla pohľadu neprispievali k osvetleniu nahromadených problémov, ktoré súviseli nielen s technickým riešením a dokončením stavby, ale predovšetkým sa dotýkali tu žijúceho obyvateľstva. Už od započatia stavebných prác sa tunajšie obyvateľstvo muselo vyrovnávať s realitou vyplývajúcou zo zásahov do tejto oblasti: zmena sídelnej a prírodnej štruktúry obcí, redukcia chotára obcí /tak v rozlohe poľnohospodárskej, ako aj zalesnenej plochy/, obmedzenia pri pridelení stavebných povolení v dotknutých lokalitách/, odklon komunikačnej siete v tzv. ostrovných obciach, ktoré vznikli vybudovaním kanála, spôsobujúci sťažený kontakt s okolitým vidieckym a mestským zázemím, čo sa prejavilo komplikáciami nielen vo sfére pracovných príležitostí, ale ako na to poukazujú výsledky výskumov aj spoločenského a rodinného života. Vo viacerých ohľadoch sa dotknuté obce dostali paradoxne do postavenia tzv. neperspektívnych, či útlmových obcí. Následkom bol nielen klesajúci počet obyvateľstva, ale predovšetkým sa tým vytvorila nepriaznivá demografická skladba s vysokým podielom neproduktívnej generácie v dôchodkovom veku. Uvedené okolnosti ovplyvňovali "vitalitu" bezprostredne pri vodnom diele rozkladajúcich sa obcí ako celku /Vojka n. Dunajom, Dobrohošť, Bodiky, Horný Bar/, čo sa prejavilo i v každodennom živote a kultúre ich obyvateľov.

Vďaka záujmu a finančnej podpory Univerzity v Madride sa ukázala možnosť realizácie interdisciplinárneho grantu, za účasti odborníkov z oblasti spoločensko - a prírodno - vedných disciplín, ktorý dovolil bližšie nahliadnuť do tohto mikrорегиону s cieľom analyzovať a pomenovať dôsledky stavby vodného diela na prírodu a spoločenstvo v najširšom slova zmysle. Nazdávame sa, že viaceré z dosiaľ dosiahnutých poznatkov neslúžia len potrebám užšieho zameranej vedeckej komunity, ale by mohli byť inšpiratívne a snád' i aplikovateľné už pri plánovaní a následnej realizácii podobných stavieb v budúcnosti.

Súčasťou takto komplexne koncipovaného interdisciplinárneho výskumu bol aj pohľad etnológie, ktorej dominantným cieľom je sledovanie kultúry a spôsobu života konkrétneho spoločenstva, teda v našom prípade obyvateľov prilahlých obcí vodného diela Gabčíkovo. U sociológov etológov, ekológov, či živočíšnych fyziológov k sledovaným výskumným problémom prevládala predovšetkým synchronný pohľad. Tento prihliadal predovšetkým na súčasný stav javov, teda sledovanie bezprostredného vplyvu vodného diela na prírodu a spoločenstvo v určitom vymedzenom období. Konkrétne v čase jeho započatia, až po ukončenie a uvedenie do prevádzky. Etnológia, a to najmä vo výskume zameranom na sledovanie a postihnutie trendu vo vývoji javov /či už dospeje ku konštatovaniu statického stavu, alebo aj zmien/, aplikuje okrem synchronného pohľadu, aj pohľad etapovitého

časového vývinu, teda prístup diachrónny /historický/. Pravda hlavný cieľ projektu, z pohľadu etnológov zameraný na bezprostredný vplyv vodného diela na kultúru a spôsob života obyvateľov obcí v blízkosti vodného diela, sa opierať aj o synchronnú analýzu. Takto zvolený prístup poskytoval dostatočný priestor k zhromaždeniu relevantného materiálu, na základe ktorého možno odpovedať na v názve príspevku hypoteticky formulovanú otázku, či len a do akej miery stavba vodného diela spôsobila diskontinuitu vo vývine kultúry a spôsobu života obcí gabčíkovského regiónu.

Narozdiel už dosiahnutých výsledkov bádateľov zúčastnených na tomto projekte, ktoré v prevažnej miere svedčia o evidentnom vplyve vodného diela na prírodu a spoločenstvo tohto regiónu - zánik niektorých živočíšnych druhov, negatívny vplyv na psychiku obyvateľstva /obavy súvisiace s možným poškodením hrádzi vodného diela, z toho vyplývajúce frustrácie a strach/, až po konštatovania dotýkajúce sa národnostného cítenia občanov žijúcich v tomto, z hľadiska ich etnickej príslušnosti prevažne maďarsky orientovanom spoločenstve -, výsledky etnológov o tak jednoznačnom vplyve nepodávajú dostatočné svedectvo. Aj keď v niektorých ohľadoch sa výsledky etnologického výskumu prikláňajú ku konštatovaniu istých "revolučných zmien" a ich dosahu - čo by vo vývine kultúry a spôsobu života sledovanej oblasti signalizovalo proces nesúci znaky diskontinuity - nemožno ich jednoznačne vidieť len v súvislosti so stavbou vodného diela. V tejto súvislosti sa žiada pripomenúť, že etnológia sa pri svojom bádani opiera o overené poznanie, že vplyv určitých faktorov vývolávajúcich možné zmeny /prípadne i zánik/ javov kultúry a spôsobu života nie je v prevažnej väčšine prípadov postrehnuteľný bezprostredne v čase ich konania sa, ale spravidla až neskôr. Pravda, v niektorých oblastiach kultúry má uvedený proces nielen rôznu intenzitu, ale i kvalitu. Napriek tomu, že viaceré kultúrne javy /napr. stravovací repertoár, hospodárska orientácia jednotlivých rodín popri hlavnom zamestnaní, charakter stavebnej kultúry obcí, ale i mnohé javy patriace k oblasti duchovnej a spoločenskej kultúry/ zanikali alebo sa menili práve v období stavby vodného diela, nemožno zistenú skutočnosť dávať len do priamej súvislosti s VDG. Ak teda obrátíme pozornosť na prostredie a spoločenstvo sledovaných gabčíkovských obcí v bezprostrednej blízkosti vodného diela / Dobrohošť, Vojka nad. Dunajom, Bodíky/ môžeme vyslovené konštatovanie dokumentovať na príklade tradičných zdrojov obživy /dominantných i doplnkových/, ktoré boli do polovice 20. storočia úzko späté s pôdou, lesom a príľahlým tokom Dunaja. Táto profesijná orientácia sa odrážala nielen v zaužívaných pracovných postupoch a technológiach, vybavení hospodárskeho inventára a funkčného usporiadania rezidenčných sídel /nielen pre účely bývania, ale i príslušné špecializované činnosti súvisiace s hospodárením/, ale i celkovom charaktere a usporiadaní sociálnych vzťahov tunajšieho obyvateľstva v najširšom slova zmysle. Počnúc užšou sociálnou jednotkou - rodinou /a jej jednotlivých príslušníkov/, až po celé spoločenstvo. K zmenám v tejto oblasti spôsobu života a s ním súvisiacimi prejavmi kultúry však dochádzalo už pred stavbou vodného diela. Bol to dôsledok realizovaného zoštátnenia súkromného vlastníctva po roku 1948, ktoré sa v tejto oblasti dotklo nielen poľnohospodárskej pôdy, ale i lesov. Uchovanie znalostí niektorých tradičných pracovných postupov a vedomostí súvisiacich s hlavným zdrojom obživy vďaka najmä záhumienkovému hospodáreniu a obhospodarovaniu pôdy v blízkosti obydli, ktorého príčinu vidíme nielen ako prejav "nevyhnutnosti" samozásobovania rodiny, ale i v adaptabilite, alebo schopnosti tunajšieho obyvateľstva reagovať na zmenené podmienky. V neposlednom rade to súvisí aj s mezdigeneračnou transmisíou kultúry. V tejto súvislosti sa však javí paradoxnou situácia, ktorá nastala v rámci procesu reprivatizácie, t.j. pridelením majetku bývalým vlastníkom poľnohospodárskej pôdy a lesov. Napriek prinavráteniu majetku bývalým vlastníkom /alebo ich potomkom/, ako aj novokonštituovaniu niekdajších tradičných hospodárskych

združení súkromných vlastníkov - urbárske a pašienkové spoločenstvo - (Škovierová 1996) sme svedkami prekvapujúceho nezájmu tunajších obyvateľov o obnovenie hospodárenia /či už na pôde, alebo v lese/. Vysvetlenia ponúkajú výpovede našich respondentov, v ktorých ako najfrekvencovanejšie zaznievajú argumenty súvisiace s dvoma časove značne od seba vzdialenými vplyvmi, ktorých dosah je pozorovateľný v súčasnom období. K nim patrí absencia hospodárskeho inventára /predovšetkým poľnohospodárskeho náradia/ a priestorov /hospodárske objekty na uskladnenie náradia, poľnohospodárskych produktov, ustajnenia dobytku a hospodárskych zvierat a pod./ čo súvisí jednoznačne so zánikom pôvodného hlavného zdroja obživy s ťažiskom v agrárnej produkcii, kombinovanej s ťažbou dreva a lovom rýb, a to v dôsledku kolektivizácie pôdy a zoštatnenia lesov a vodných plôch po roku 1948. Pôvodné, pre hospodárske účely slúžiace objekty buď schátrali, alebo ich prestavali na obytné priestory pre mladších členov rodiny, ktoré sa po uzatvorení manželstva rozhodli zotrvať v rodných obciach. Bolo to jediné riešenie bytovej situácie v období stavebného útlmu po započatí stavby vodného diela. Tieto mladé rodiny sa však už nevracali k tradičným hospodárskym odvetviám svojich rodičov.

Ďalším často uvádzaným dôvodom pre ktorý sa prevažná väčšina tunajšieho obyvateľstva nerozhodla k návratu k agrárnej produkcii vo väčšom rozsahu - napriek reprivatizácii pôdy - je nedostatok finančného kapitálu a pracovných síl /najmä u staršej generácie/, ktoré sú rovnako priamymi dôsledkami uskutočnených spoločensko - politických zmien po 2.sv.vojne. Tieto prerušili generačnú kontinuitu prejavujúcu sa nielen v čiastočnej strate znalostí o týchto tradičných odvetviach výroby, ale premietli sa i do nevyhnutnej zmeny profesijnej orientácie mladšej generácie /deti bývalých roľníkov, rybárov a drevorubačov/, ktorá sa zánikom dominantnej agrárnej sféry uplatňovala nielen mimo obcí, ale mimo tejto sféry. Výnimkou bola len určitá časť obyvateľstva, ktorá našla zdroj obživy v jednotnom roľníckom družstve. Z nich však veľká časť v dôsledku reorganizácie družstiev a znižovania pracovných síl po r.1989 stratila zamestnanie. Paradoxne pritom vyznieva fakt, že pri hodnotení stavby vodného diela sa viacerí starší repondenti zmieňovali o tom, že "pod kanál išli najlepšie zeme" (Mlynka 1996). Oproti tomuto faktu sa po reprivatizácii poľnohospodárskej pôdy našlo len málo obyvateľov, ktorí si ju vzali do užívania. Nezaujímam aj zo strany mladšej generácie, ktorá obhospodarovanie pozemkov rieši buďto prenájmom, alebo odpredajom záujemcom prichádzajúcim mimo obce, možno čiastočne vysvetliť aj odlišným hodnotovým systémom tejto generácie, pre ktorú - narozdiel od ich rodičov - pôda stratila pôvodnú hodnotu. Len určitá časť mladšej populácie investuje peniaze z odpredaja na stavbu trvalej residencie v obciach svojich rodičov. Zvyčajne sa zisk z predaja rozdeľuje na viac potomkov. Ak sa mladšia generácia venuje poľnohospodárskej produkcii, tak len záhumienkovým spôsobom, ktorý je redukovaný na samozásobovanie rodín. Pritom absentuje orientácia na niekdajšie tradičné odvetvia /chov dobytku, ťažba dreva/. Nevyužívané ostávajú aj schopnosti a znalosti miestneho obyvateľstva - najmä mužskej populácie - v stavebných činnostiach, ktoré uplatnili v čase výstavby vodného diela.

Uvedené príklady svedčia o vyššie vyslovenom konštatovaní, že objektívne vysloviť, alebo pomenovať vplyv určitých faktorov na život daného spoločenstva je možné len pri sledovaní vývinu v diachrónnom priereze. Zvolením opačného prístupu by sme dospeli k nepresnému definovaniu príčin spôsobujúcich zmeny alebo zánik sledovaných kultúrnych javov.

Ďalším, z pohľadu etnológie dôležitým poznatkom je skutočnosť, že kultúra spôsob života podlieha i imannetnému vývinu, kedy ku zmenám dochádza takpovediac v dôsledku vnútorného, často prirodzene prebiehajúceho procesu selektívneho charakteru zo strany samého spoločenstva, ktorý však nemusí vždy niesť znaky vonkajších vplyvov. Príkladom

je prispôsobenie sa jedincov alebo spoločenstva celkovému spoločenskému a civilizačnému trendu, pravda v miere, ktorú si samo reguluje. Zmeny tohto charakteru sme zaznamenali menovite vo sfére rodinného života, rodinnej obradovosti a spoločenských vzťahov.

A napokon, o čom svedčia poznatky etnologických výskumov, často dochádza k situácii, kedy na kultúru a spôsob života daného spoločenstva paralelne pôsobí viacero okolností / prichádzajúcich tak zvonka, ako aj prebiehajúcich vo vnútri/, ktoré sa môžu prejaviť ako zmena, prerušenie vývinu - diskontinuita, alebo naopak aj ako úplne nový obsah a kvalita kultúrneho javu, ktoré spoločenstvo prijme. Konkrétne sa to prejavilo v zmene interlokálnych kontaktov obyvateľov sledovaných obcí, ako aj vo vzťahu k prisťahovaným obyvateľom, ktorí sem prichádzali najmä v súvislosti s odkupovaním domového a pôdneho fondu. Takto vznikla chatárska, či "chalupárska" osada v Bodíkoch, pozdejšie i v Dobrohošti. Iným príkladom je aj princíp výberu manželského partnera, ktorý sa v sledovaných obciach prejavil v zmene smerujúcej od lokálnej sobášnej endogamie k exogamným manželstvám. Svedčia o tom zápisy v miestnych matrikách, kde pribúdajú manželstvá partnerov pochádzajúcich z rôznych lokalít.

Popri zohľadnení uvedených možných východísk sledovania a predovšetkým definovania determinácií vplývajúcich na zmeny vo vzťahu kultúre a spôsobu života je dôležité nestratiť zo zreteľa aj "uhol pohľadu" jeho hodnotenia. Konkrétne máme na mysli, kto tento proces vníma /nevníma/ a hodnotí /nehodnotí/ ako zmenu. Či je tento proces hodnotený zvonka spoločenstva /teda príslušníka iného spoločenstva, v našom prípade výskumníka/, alebo je to pohľad zo strany nositeľa, užívateľa a súčasne i spolutvorcu kultúrnych javov /t.j. respondenta sprostredkujúceho svoj názor/. Tak ako sa tieto dva póly hodnotenia často v mnohom i líšia, tak môžu byť názory na daný okruh otázok rôzne. Týka sa to tak jednotlivcov, ale i jednotlivých generačných a socioprofesionálnych vrstiev sledovaného spoločenstva. Uvedený okruh otázok azda najpreukazateľnejšie dokladajú názory a hodnotenia staršej generácie respondentov, ktorí tvoria väčšinu obyvateľstva sledovaných obcí. V ich postojoch, ktorými reagujú na dôsledky existencie vodného diela cítiť nostalgiu, ktorá odráža nielen reflektovanie bezprostrednej minulosti /t.j. aktuálny problém vodného diela/, ale i súhrn - prevažne negatívnych životných skúseností počas ich života, s ktorými sa nevedia zmieriť /politické udalosti po II.sv. vojne súvisiace so zmenou štátnych hraníc v dôsledku ktorých mnohým pripadli pozemky, poľnohospodárska pôda na strane Maďarska, strata súkromne vlastnej pôdy, hospodárskych zvierat po kolektivizácii poľnohospodárstva a pod./. Analogické zistenia konštatovali i ďalší, v tejto oblasti bádajúci etnológovia, ktorí súčasne dospeli k názoru, že v období, keď jednotlivcov postihli uvedené opatrenia, ako aj v čase prípravy vodného diela nevedeli, alebo nemali možnosť vyjadriť svoj názor na dianie okolo seba, teraz ho využívajú. Súčasne sa prejavila tendencia vodné dielo považovať za príčinu všetkého zla, za zdroj viacerých problémov (Mlynka 1996). Na strane druhej však - a to najmä u respondentov strednej a mladšej generácie - sme popri určitých kritických názoroch zaznamenali i uznanie vyslovené najmä vo vzťahu k novovybudovaným zariadeniam infraštruktúry obcí, ako aj k inžinierskym a kanalizačným sieťam, ktoré sú vítané najmä u záujemcov o výstavbu nových obydlí. Avšak na základe štatistických údajov konštatujeme, že spokojnosť vyslovilo len 5 % obyvateľstva, 12 % nevedelo ani po dostavbe VDG zaujať postoj (Schraggeová, Rošková 1994). Všeobecná nespokojnosť u obyvateľov obcí sa prejavila s nedostatočným rozvojom turistického ruchu od ktorého očakávali nielen "revitalizáciu" po dlhé obdobie útlmových obcí, ale i zdroj zárobku, ktoré sú v obciach minimálne a vzhľadom na komunikačné možnosti s bližším okolím sťažené. Výrazný posun v tejto sfére očakávajú obyvatelia obcí - najmä v bezprostrednej blízkosti vodného diela - po skvalitnení dopravy kompou, ako aj od novovybudovanej komunikácie smerom na Bratislavu cez Čuňovo. Avšak

realizácia uvedených očakávaných zmien nespočíva len na aktivite a vôli tunajšieho obyvateľstva, ale nesporne aj na miere záujmu a pomoci nadlokálnych inštitúcií.

Od započatia stavby vodného diela Gabčíkovo až po uvedenie do prevádzky uplynuli už viac ako dve desaťročia, teda dostatočné časové rozpätie v ktorom možno predpokladať jeho vplyv na kultúru a spôsob života obyvateľov žijúcich v priľahlých obciach. Aj v názve príspevku formulovaná otázka smerovala k potvrdeniu alebo korigovaniu hypotéz o diskontinuitných vplyvoch vodného diela, ktoré boli nielen tunajším obyvateľstvom, ale aj vo verejnosti tak často pertraktované. Snáď aj v dôsledku atmosféry sprevádzajúcej najmä posledné obdobie pred jeho ukončením. Ak však vychádzame z výsledkov etnologických výskumov, ktoré sa opierajú nielen o vlastné pozorovanie, ale i názory vyslovené respondentami - obyvateľmi dotknutého regiónu -, oprávňuje to k vysloveniu názoru, že nie všetky konštatované zmeny v kultúre a spôsobe života sledovanej oblasti nesú znaky diskontinuity a nie na všetky možno nazerať len v príčinnej súvislosti so stavbou VDG. Argumentom je skutočnosť, že paralelne so stavbou vodného diela sa aj tohto regiónu a jeho obyvateľov dotýkali rovnaké civilizačné a spoločenské vplyvy ako na ostatnom území Slovenska. Pravda, týmto konštatovaním neupierame skutočnosti, že vodné dielo znamenalo pre túto oblasť aj jej obyvateľov zreteľnú zmenu, ktorej konkrétne prejavy sme sa z pohľadu etnológie usilovali objektivizovať.

Súhrn

Cielom predloženej štúdie bolo zhrnúť výsledky 3-ročného etnologického výskumu vybraných lokalít "gabčíkovského mikroregiónu". V úvodnej časti sa venuje pozornosť prínosu interdisciplinárneho prístupu pri vyhodnocovaní dôsledkov stavby vodného diela na prírodu a ľudí žijúcich v tunajších obciach. Vyslovuje sa názor, že práve interdisciplinárny prístup rozširuje možnosti aplikácie získaných výsledkov, pretože nie sú adresované iba úzkemu okruhu odborníkov, ale i širokej verejnosti. To môže významne prispievať k eliminácii sociálnych a politických tenzií, ktoré sa v posledných etapách výstavby VDG stali ich neoddeliteľnou súčasťou.

Hlavným zámerom štúdie je v tejto súvislosti hodnotenie vplyvov výstavby vodného diela na vybrané okruhy kultúry a spôsobov života obyvateľov tunajších obcí. Na základe analýzy získaných výsledkov a ich následného porovnania s výsledkami iných autorov sa vyslovuje názor, že nie všetky zmeny v kultúre a spôsoboch obyvateľov tunajších obcí je možné dávať do príčinného vzťahu s výstavbou vodného diela. Poukazuje sa pritom na skutočnosť, že pre hodnotené zmeny nie sú vo všetkých prípadoch charakteristické znaky a kvalita diskontinuity. Skúmaný mikroregión vytvára priestor pre vznik nových foriem kultúry a spôsobov života, pri ktorých niet priamych väzieb na samotnú výstavbu vodného diela. Pre prehĺbenie poznania všetkých pôsobiacich vplyvov sa v budúcnosti plánujú výskumné projekty, ktoré budú orientované práve na tie vplyvy a faktory, ktoré s výstavbou vodného diela nie sú v priamom príčinnom vzťahu.

Summary

GABČÍKOVO WATER-PROJECT: DISCONTINUITY IN CULTURE AND IN WAYS OF LIFE?

The goal of the study was to sum up the results of a three-year ethnological research in selected localities of the "Gabčíkovo micro-region". In the introductory part the attention is paid to the contribution of interdisciplinary evaluation of multiple eventual influences of the Gabčíkovo Water-Project on the inhabitants living in the villages of the above micro-

region. The opinion has been expressed that it is just this kind of approach that from the point of view of multiple scientific disciplines extends the possibilities of applicational impact of the obtained results, since it addresses not only a narrow scope of experts, but the wider public as well, and thus it may contribute to certain elimination of tensions and politics from the situation, which was a phenomenon accompanying the latest stages of the GWP construction.

The central attention of the study is paid to the evaluation of influence of the water-project construction on the selected phenomena of culture and ways of life of the inhabitants of the above villages. On the basis of analysis of the obtained results and their comparison with the findings of other authors, the author of the study concludes that not all the changes in the culture and in the ways of life of the inhabitants are attributable exclusively to the construction of the water-project. As it has been shown, not all of these changes have signs and quality of discontinuity. The investigated "micro-region" provides room for the rise of new phenomena of culture and ways of life, elicited by influences not directly connected with the construction of the water-project. Their analysis will have to be incorporated into further ethnological research projects in this region.

Literatúra:

- Mlynka, L., 1996: Štruktúra priestoru, socioprofesijná orientácia a interlokálne vzťahy obyvateľov ostrovných obcí. *Acta environmentalia Universitatis Comenianae*, 6, s.105-115.
- Schraggeová, M.-Rošková, E., 1994: Vnímanie a hodnotenie lokálnej environmentálnej zmeny. *Acta environmentalia Universitatis Comenianae*, 3, s.73-82.
- Škovierová, Z., 1996: Tradičné pracovné a sociálne aktivity v kontexte s prírodným prostredím. *Acta environmentalia Universitatis Comenianae*, 6, s.89-97.
- Ritomský, A., 1994: Demografické, sociokultúrne charakteristiky a politická inklinácia populácie zázemia vodného diela Gabčíkovo. *Acta environmentalia Universitatis Comenianae*, 3, s.39-48.

Recenzenti:

- Doc. PhDr. Kornélia Jakubíková, CSc., Katedra etnológie, FiF UK, Bratislava
- PhDr. Marta Botíková, CSc., Katedra etnológie, FiF UK, Bratislava